Hoe de "*Pragtige graftombe van den Graave van Albemarle*" verdween.

Door Ruby van den Berg

De wielen van de koets ratelden over de straatstenen om voor Herberg de Pauw tot stilstand te komen. Het gietijzeren uithangbord boven de deur zwiepte in de wind. Het piepte als een oude, krakende deur, het riep als een pauw in nood.
Het was laat deze december avond: de poortersklok van het nabij gelegen Zutphen had allang geklonken.

Door de smalle ruitjes van de gelagkamer heen zag ze dat een man van de bok sprong, zijn leidsels aan de stalknecht overhandigde en de deur van de herberg binnenging, de zware dekens opzij duwend, die de warmte van het fel brandende vuur binnen moesten houden.
Ze herkende hem. Terwijl ze met borden vol dampende schotels bruine bonen, aardappelen en spek tussen de tafels door laveerde, sloeg Marit hem onopvallend gade, in zijn modderige laarzen en donkere pak. Rillingen liepen over haar rug. Ze was bang voor Frederick!
De kerkklok sloeg elf maal.

Herberg de Pauw stond naast de Martinuskerk, een oude kerk, waarvan de toren romaanse elementen droeg van vóór de 11^{e} eeuw: de basis vervaardigt uit het oude vulkanische tufstenen, afkomstig uit Duitsland en verscheept tot aan de oevers van de Berkel.
Waar het eerst nog eenvoudig in het landschap lag en diende aan de paar boerderijen rondom, verrees de kerk met de groei van de gemeente, met uitbreidingen links en rechts, als een zak vol haver, die uitpuilde onder zijn inhoud. En – net als de zak het haver niet meer houdt – zouden ook deze zijkamers uiteindelijk verloren gaan.
Maar nog staat de kerk er zeker en onwrikbaar bij, met diep in zijn buik zijn stille geheimen.

Frederick veegde zijn handen, besmeurd met aarde, af aan zijn broek, zette zijn zwarte hoed af, legde zijn zware mantel over de rugleuning van zijn stoel en liet zich op de zitting zakken. Zijn ogen lagen diep verzonken, voorbij zijn spitse neus, boven smalle lippen in een hoekig gezicht. Een grimmig gezicht. Een hard gezicht.
Hij schopte de kat, die onder te de tafel tegen zijn kuit aan kroelde, en spuugde haast: "Sodemieter toch op, rotbeest!"

Hij stond bekend als er één waarvoor je op moest oppassen, duister als de nacht, heulend met de schimmen uit het dodenrijk. Soms zag je zijn schaduw ineens langs een muur glijden, geheel onverwacht, zonder geluid - spookachtig. Kwam hij dan net bij die boerderij vandaan, waar alle schapen doodgingen van de krioelende maden in hun vacht? Was hij het, die de molen in lichte laaien had gezet, toen de hel leek los te barsten met bulderend gedonder en oplichtende luchten? Waarom joeg hij het meisje op straat met haar lappenpop in haar handje de stuipen op het lijf met zijn onheilspellend gelach?
Je kon maar beter met een grote boog om hem heenlopen en hem zeker niet tegen de haren instrijken.

Dat had de herbergier dus ook niet gedaan. En zou hij ook niet doen. Wie weet wat daarvan zou komen, zo diep in de nacht, dichtbij de lieden in hun graven, die zich naast en in de kerk nog eens omdraaiden.

Lang daarvoor zat Arnold Joost van Keppel, graaf van Albemarle, op de rug van zijn krachtige zwarte paard. Vóór hem reed Willem III van Oranje, zijn koning, zijn heer, omringd door hertogen, pages, landheren, op paardenruggen en vergezeld door honden, in het spoor van een dik wild zwijn. Hoorngeschal. Geblaf. Geroep. Gejaag. Vlug als de wind. Rakelings langs boomstammen. Bukkend onder gebladerte door. Voort! Voort!
Hij genoot – van de jacht, van de spanning in zijn lijf en van de rit, en niet op de laatste plaats van het gezelschap van stadhouder-koning Willem, zijn vriend.

Aan het hof was hij als page gekomen, mocht toen dienen als kamerjonker, om in korte tijd benoemd te worden tot Master of Robes, tot graaf en tenslotte zelfs in de hoogste ridderorde.
Met hulp van Willem van Oranje kon hij zijn geboortegrond allure geven: huize De Voorst groeide uit tot een imposant huis, gebouwd naar het Loo, met tuinen als die in Frankrijk en een fontein, die nog hoger spoot als die in Versailles!

Ja, er werd natuurlijk gefluisterd… hoe kon zo'n jonge man, niet eens uit de hoogste kringen, in zo'n korte periode in deze positie verkeren? En – wat deden zij al die avonden achter de gesloten deuren van het paleis, een glas wijn in de hand?
Het was waar: beide heren hielden van grote feesten, banketten, muziek, diners, vrouwen en – van elkaar. Geen diepe liefde zoals tussen hem en zijn vrouw Geertruida, maar zoals twee mensen die elkaar herkennen en bevestigen: genietend, losbandig op z'n tijd, grenzeloos soms, om al die strakheid en starheid, die de etiketten van hen vroegen, even los te schudden, als stof uit hun pels.

Hans Willem Bentinck keek er met afgrijzen naar. Zolang had juist *hij* naast de koning gestaan, zelfs toen die nog een prins was, een kind. Hij was als een vader voor hem geweest, had Willem bijgestaan, advies gegeven, gediend in oorlogen en veldslagen. Kwam er nu zo'n snotjong langs die *zijn* bestaan volkomen leek uit te wissen?!
Als hij hem zag, nam hij nauwelijks de moeite om hem te groeten.
Zijn wrok zwol met ieder uur. Witheet werd hij er bij tijd en wijlen van. Hij snauwde naar de meid, sloeg op de tafel als het eten hem niet zinde en trok net iets te fel aan de teugels van zijn trouwe rossige viervoeter.

Niet lang erna verliet Willem III van Oranje hoestend het leven. Dichtbij Arnold Joost. En dichtbij Hans Willem. Binnen de muren van paleis het Loo.
Een golf van verdriet ging door beide mannen heen. De een verloor een liefde, de ander verloor de man, die als een zoon voor hem was geweest. Het was het jaar 1702.

Maar wat Hans Willem niet verloor, was zijn jaloezie naar Arnold. Hij droeg het járenlang met zich mee. Het schoot wortel, kreeg langzaam stengel en blad, en ontvouwde zich tenslotte in 1718 tot een grimmige plan.
In het holst van de nacht klopte Hans op de deur van Frederick: "Man, ik heb een klus voor je. Het moet in de donkerste nacht gebeuren. Niemand mag het weten. Zwijg als het graf."

Die avond werd Arnold Joost op gruwelijke wijze om het leven gebracht. Stel je je het kwaadaardigst voor en weet dat dat is, wat er gebeurde.
Niemand die het zag en niemand die het hoorde. Hij liet zijn vrouw en zoon achter. Zijn lichaam werd binnen de muren van de kerk, onder het koor, begraven in een rijk versierde kist in een prachtige tombe.
Vierentwintig florijnen werden er neergeteld voor zijn graf.
In de verte klok het gelui van de poortersklok in Fredericks oren.

Vanaf dat moment hoorden de kerkgangers gezucht, gefluister, soms zelfs geroep. Het leek mee te komen met het huilen van de wind rondom de dikke muren, het leek op te stijgen uit de stinkende graven, het was alsof het weerklonk in het beieren van de klokken op een mistige zondagmorgen. En telkens als de kerkdeuren na de dienst opengingen, verdween net de donkere mantel van Frederick achter de dikke stammen van de oude eikenbomen naast de kerk.

Bij het komen en verlaten van de herberg, wanneer ze langs de kerktoren kwam, sloeg Marit altijd stilletjes een kruis, riep de bescherming van sint Martinus aan en haastte zich voort.

Maar wat ze deze gure decemberavond zag, vervulde haar met afgrijzen!
IJzige kou kroop langs haar rug en angst sloeg haar om het hart. Kon ze haar ogen vertrouwen?
Net had ze de deur van de herberg gesloten – erboven het uithangbord zwiepend in de noorderwind, krijsend als een pauw in nood - en voorbij de kerk wilde snellen, toen ze dóór de muren heen kon zien, werkelijk kon zien, alsof deze oplosten in het niets en ze ineens binnen stond!
Daar brandden de kandelaren die zorgden voor een beweeglijk schaduwenspel op muren en vloeren. Hol klonk een stem vanuit de tomben, waaruit steeds sterker het licht langs de keldertrappen omhoog kwam.
Een vlaag koude wind gleed langs haar rode wangen. Ze stond als aan de grond genageld, kwetsbaar en naakt. Haar koude vingers omklemden de wollen omslagdoek rond haar smalle schouders en onwillekeurig deinsde ze achteruit.

Geritsel, gesnuffel, trippelende pootjes: duizenden ratten. Zwart, stinkend, overweldigend veel. Ze joegen voort. Ze droegen een houten kist en stenen grafzerk, alsof het licht was als een veertje! Een optocht. Eén beweging, als één wezen.
Erachteraan volgde een gedaante, zwevend, net boven de zwarte plavuizen van de koude kerkvloer, gewikkeld in witte lakens losjes rond het gebeente. Het leek warempel Arnold Joost, de graaf van Albemarle wel! Zijn geest welteverstaan! Hij fluisterde zacht en toch hoorbaar: “Wraak! Wraak aan Bentinck! Wraak!”
In een oogwenk togen ze langs de trappen omhoog, door de zijdeur naar buiten, tussen de omliggende graven door, over de straatstenen heen, om tussen de eiken in de mist te verdwijnen.

Het ging zo snel, dat het leek alsof het niet was gebeurt… Ze keek over haar schouder – geen spoor. Ze keek weer vooruit – en zag niets dan de dikke stenen muur. Ze spitste haar oren – het was muisstil. Tot de kerkklok klonk: elf uur. Het gonsde door haar lijf.

Vanaf die nacht deed Hans Willem Bentinck geen oog meer dicht.
Misschien was het wroeging. Misschien was het wraak. Wie zal het zeggen?
Wat zeker was, was dat zijn hart geen rust meer vond.

En dat het de nacht was dat de *Pragtige graftombe van den Graave van Albemarle* verdween*!

*)***Graven**
Volgens een oud bericht bevond zich in deze kerk een "pragtige graftombe van den Graave van Albemarle". Deze graaf was Arnold Joost van Keppel, bewoner van Huis de Voorst. Het is onbekend wanneer en waarom dit grafmonument verdwenen is.
https://protestantswarnsveldzutphen.nl/martinuskerk/geschiedenis/

*)***Grafkelders**
De meer welgestelden konden tegen betaling een laatste rustplaats ín de kerk krijgen. Zo'n 'inlage' zoals dat genoemd werd kostte in de 18e eeuw zes gulden. En als je eigenaar van het graf werd zelfs 24 gulden. De onderkerkmeester en custos (koster) zorgden voor een nauwkeurige registratie. Het is zelfs bekend dat er in het koor van onze kerk een of meer grafkelders hebben bestaan. Deze zijn niet meer bereikbaar omdat de crypte bij vroegere verbouwingen definitief is gesloten.
In een boek uit 1741 staat zelfs: 'ook vindt men in dezelve de pragtige graftombe van den Graave van Albemarle'. (Dezelfde die ons het avondmaalszilver schonk!).
Helaas is hiervan nu allemaal niets terug te vinden.
https://protestantswarnsveldzutphen.nl/martinuskerk/de-grafstenen-in-de-kerk/